

Znaczenie i uwarunkowania innowacyjności obszarów wiejskich w Polsce

Grażyna Wójcik

*Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Katedra Handlu i Instytucji Rynkowych,
ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków*

Obszary wiejskie zajmują w Polsce ponad 93% powierzchni kraju, dlatego panuje powszechna opinia, że rolnictwo jest integralną częścią całej gospodarki. Spełnia ono wiele ważnych funkcji, które mają znaczący wpływ na jakość życia społeczeństwa. Najważniejsze wśród nich to: produkcyjna, ekologiczna i krajo-brazowa. Zrozumienie tej oczywistej prawdy jest kluczem do wszelkich działań promujących jego pożądaną rozwój.

Niedorozwój obszarów wiejskich rodzi potrzebę poszukiwania i wprowadzania nowych rozwiązań, koniecznych między innymi do sprawnego funkcjonowania działalności rolniczej i stawienia czoła globalnej konkurencji. Innowacje, zwłaszcza w zakresie modernizacji gospodarstw, prowadzące społeczeństwo wiejskie do wyższego awansu cywilizacyjnego, warunkują tym samym jego trwałą rozwój.

Dążenie do lepszego wykorzystania istniejącego potencjału, m.in. pracy, wiedzy i kapitału, a jednocześnie stwarzanie nowych form przewagi konkurencyjnej przez nakłady finansowe na działania prorozwojowe, tj. aktywny marketing, badania, rozwój, edukację, szkolenia oraz opracowywanie skutecznych metod w tym zakresie, jest jedynym słusznym rozwiązaniem. Dlatego też, coraz częściej słyszy się wypowiedzi, że innowacja stanowi dla rolnictwa solidną podstawę trwałego wzrostu gospodarczego oraz szansę na poprawę przede wszystkim w zakresie warunków życia na wsi, zarówno w sensie ekonomicznym, jak i społecznym. Znalazło to odzwierciedlenie w polityce Unii Europejskiej, która sprzyja rozwojowi procesów innowacyjności.

Celem niniejszego artykułu jest próba wyjaśnienia istoty mechanizmu budowania procesu innowacyjności na obszarach wiejskich i licznych problemów, jakie spotykają rolnicy przy wdrażaniu tego systemu oraz wskazanie, w jaki sposób można wykorzystać środki z Unii Europejskiej dla wspierania tego procesu.

Pojęcie i znaczenie procesu innowacyjności w rolnictwie

Pojęcie innowacji wprowadził do ekonomii J. Schumpeter, według którego jej istota sprowadza się do koncepcji tzw. „kreatywnej destrukcji, która polega na ciągłym niszczeniu starych struktur i nieustannym tworzeniu (nowych) coraz bardziej efektywnych” (Leksykon Zarządzania, 2004). Rezultatem procesu destrukcji jest osiągnięcie nowego, wyższego pułapu rozwoju. W dostępnej literaturze z zakresu filozofii rozwój – to wszelki długotrwały proces kierowanych zmian, w których można wyróżnić prawidłowo po sobie następujące etapy przemian (WEP, 1967). Kreatywna destrukcja jest procesem niezbędnym w polskim rolnictwie, jeżeli chce ono stawić czoła konkurencji zagranicznej.

Innowacje można rozpatrywać w szerszym i węższym ujęciu. W pierwszym z nich oznaczają one twórcze przekształcenia tudzież inspiracje, nie tylko w systemach społecznych i gospodarczych, ale przede wszystkim w technice i przyrodzie (Surówka-Marszałek i Śmigiel-ska, 2009). Terminem tym można zatem obej-

mować wszelkie celowe zmiany, w tym także nowe ruchy społeczne i kulturowe.

Przedmiotem niniejszych rozważań są innowacje w ujęciu węższym, które odnoszą się do postępowych zmian, polegających na zastępowaniu istniejących stanów nowymi, pozytywnie ocenianymi w świetle kryteriów danej organizacji (którą może być także gospodarstwo rolne), polepszające warunki jej funkcjonowania na rynku i w otoczeniu oraz przyczyniające się do jej rozwoju i postępu w gospodarowaniu.

Innowacje w rolnictwie mogą mieć miejsce we wszystkich płaszczyznach wskazanych przez J. Schumpetera, do których należą:

- 1) wprowadzenie na rynek nowego produktu,
- 2) wprowadzenie nowej techniki produkcji,
- 3) otwarcie nowego rynku zbytu,
- 4) zdobycie nowych źródeł surowców,
- 5) nowa organizacja jakiegoś przemysłu.

W rolnictwie polskim **wprowadzenie na rynek nowego produktu** jest konieczne, aby sprostać wymaganiom współczesnej konkurencji. Przykładem może być miskant olbrzymi, który może pełnić rolę produktu proekologicznego. Jest stosunkowo mało znaną w rolnictwie rośliną energetyczną, która nie wymaga specjalnych uwarunkowań glebowych. W Europie jest coraz częściej wykorzystywany do pokrycia zapotrzebowania na energię ze źródeł odnawialnych. W drugim przypadku, wskazanym przez J. Schumpetera, przy **wprowadzeniu nowej techniki produkcji** istotny jest między innymi szereg działań, zmierzających do opracowania nowych metod w zakresie ochrony roślin. W powszechnej opinii praktyków, w warunkach, w jakich obecnie funkcjonuje rolnictwo, wzrost wydajności działalności rolniczej uzyskujemy przez stosowanie nowoczesnych technik ochrony roślin w połączeniu z nowymi metodami hodowli. Zatem, takie działania są zasadne, aby z powodzeniem konkurować na rynkach międzynarodowych.

Polskie rolnictwo produkuje więcej niż wynoszą potrzeby naszego kraju. Dlatego, szukanie i otwieranie nowych rynków zbytu jest pożądane, tym bardziej, że istnieje wiele krajów, gdzie wzrasta zapotrzebowanie na żywność, np. Chiny, Indie. Podstawowym kanałem umożliwiającym polskim rolnikom **zbyt produktów**

rolnych jest przede wszystkim rynek Unii Europejskiej.

W przypadku pozyskiwania **nowych źródeł surowcowych** dobrym przykładem jest uprawa rokitnika zwyczajnego, którego owoce, oprócz licznych tradycyjnych zastosowań z powodzeniem mogą być wykorzystane np. do produkcji dżemów.

W ostatniej płaszczyźnie wskazanej przez J. Schumpetera przykładem **organizacji przemysłu** może być sektor spożywczy, będący nieodłącznym elementem prac promujących działania innowacyjne.

Innowacja może być również rozumiana na dwa sposoby – jako proces, bądź jako wynik pewnego procesu. Zatem, analizując omawiane zagadnienie warto zwrócić uwagę na to, że nie chodzi tutaj tylko o zasadniczą konieczność usprawnienia metod produkcyjnych, lecz także o celową pomysłowość, twórczość, odnoszącą się do wszelkiej działalności rolniczej i nierolniczej.

Innowacja spełnia w rolnictwie wiele ważnych funkcji; między innymi poprzez stałe unowocześnianie produktów rolnych przyczynia się w znacznym stopniu do poprawy ich jakości.

Z innowacyjnością wiąże się również pewna forma kontroli, gdyż pomaga ona organizacji dotrzymania kroku konkurentom na dość trudnym rynku rolniczym. Jej podstawą są pomysły i koncepcje oparte na wynikach prac badawczo-rozwojowych oraz zespół działań podnoszących jakość sił wytwórczych, wprowadzających nowe technologie i nowoczesne metody produkcji, warunkujące rozwój, uwzględniające jednocześnie korzyści potencjalnych konsumentów.

W obecnych warunkach współzawodniczenia na rynku produktów rolnych innowacyjność i jakość oferty to warunek niezbędny dla uzyskania przewagi konkurencyjnej w działalności rolniczej (Kulawik, 2007).

W literaturze przedmiotu (Dodgson i in., 2005) można spotkać się z zagadnieniem innowacyjności, które wiąże się z pojęciem procesu innowacyjnego. Jego definicja napotyka na szereg problemów, gdyż jego wieloaspektowość, a więc projektowanie, realizacja, adaptacja i wykorzystanie nowego produktu/metody jest działaniem, które w swej istocie podlega ciągłym zmianom i wahaniom (specyfika działalności rolniczej). Można jednak powiedzieć, że proces

innowacji w rolnictwie obejmuje całokształt prac badawczo-rozwojowych, związanych z tworzeniem i rozwijaniem idei innowacyjnej, który na ogół kończy się wdrożeniem innowacji w tej sferze gospodarowania.

Niejednokrotnie, badając ten proces można również spotkać termin „działania innowacyjne”, pod którym rozumie się szereg zamierzonych, celowych i świadomych działań podmiotów indywidualnych lub zbiorowych, podejmowanych w celu uzyskania innowacji i/lub ich dalszego wdrożenia i upowszechnienia. Publiczne rolnicze organizacje doradcze podejmują w zakresie tych działań upowszechnianie innowacji na obszarach wiejskich (Kujawiński, 2008).

Zatem, procesy innowacyjne spełniają w rolnictwie te same funkcje, jak w innych gałęziach gospodarki, lecz przy wdrażaniu nowości musi być brany pod uwagę przede wszystkim ich specyficzny i unikalny charakter.

Upowszechnianie procesu innowacyjności w rolnictwie

Współczesna gospodarka rynkowa wymaga stosowania innowacji na obszarach wiejskich. Taka sytuacja związana jest z aktualnymi formami konkurencji rynkowej, gdzie można uzyskać przewagę nie tylko cenową, ale również wynikającą ze stosowania przede wszystkim nowych koncepcji innowacyjnych. Konieczność stosowania i poszukiwania nowych rozwiązań wynika również z licznych uwarunkowań rolniczych, do których należą (Kolarska-Bobińska i in., 2001):

- uwarunkowania klimatyczne,
- uwarunkowania ekonomiczne,
- zapotrzebowanie wynikające z preferencji konsumenckiej,
- poszukiwanie alternatywnych źródeł dochodu.

Nie wydaje się już ulegać wątpliwości, że wszystkie motywacje zmierzające do wdrażania innowacyjności na obszarach wiejskich, przede wszystkim w zakresie wszelkich działań modernizujących gospodarstwa rolne, a tym samym wspierające rozwój polskiego rolnictwa, są zasadne i konieczne.

Gospodarstwo rolne, chcąc zajmować wysoką pozycję na rynku krajowym i międzyna-

rodowym, musi mieć wdrożony wysoki poziom innowacji, czyli stosować instrumenty zarządzania innowacyjnego. Proces innowacji stanowi zinstytucjonalizowany mechanizm tworzenia, rozwijania i promowania nowych pomysłów i rozwiązań oraz zapewnia gospodarstwu stałą działalność proinnowacyjną, ułatwiając szybkie, elastyczne reagowanie na sygnały i wyzwania z rynku. W zarządzaniu tym konieczne jest podejście strategiczne, dzięki któremu przedsiębiorstwo rolnicze rozwiązuje swoje problemy perspektywicznie, stymulując tworzenie możliwości i jednocześnie zapewniając sobie wymierne sukcesy na rynku. Formułowanie strategii innowacyjnej wiąże się z kreatywnością rolników, którzy powinni być zaangażowani w ten proces poprzez stałą współpracę z ośrodkami doradztwa rolniczego (np. Centrum Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Brwinowie),¹ jak również innymi instytucjami samorządowymi, mającymi realny wpływ na funkcjonowanie rolnictwa. Brak przyjęcia odpowiedniej strategii może spowodować znaczne opóźnienie lub zaniechanie wdrażania konkretnych działań innowacyjnych na obszarach wiejskich. Takie działania są poparte wynikiem prac badawczych wielu ludzi, zajmujących się rozwojem obszarów wiejskich.

Dlatego warto tu przytoczyć opinię Pławgo i Sadowskiej-Snarskiej (2004), według których kluczem do sukcesu na rynku są innowacje, zarówno w sferze produkcji, jak i wytwarzania produktów rolnych na odpowiednim poziomie.

Wdrożenie konkretnych procesów innowacyjnych wymaga znajomości pewnych zagadnień z różnych dziedzin wiedzy (np. marketingu, zarządzania, organizacji), której niestety brak większej części rolników. W pozyskiwaniu wiedzy należy brać pod uwagę między innymi bogaty dorobek jednostek badawczo-rozwojowych, uczelni itp. Jednocześnie, ważnymi źródłami wiedzy dla rolników mogą być również nowoczesne rozwiązania, generujące określone inspiracje, np. idee, pomysły, koncepcje, przyspieszające rozwój obszarów wiejskich.

¹ Ośrodki doradztwa rolniczego – państwowe jednostki organizacyjne posiadające osobowość prawną, prowadzące doradztwo rolnicze, obejmujące działania na rzecz rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich.

Źródłem wiedzy rolniczej są przede wszystkim szkolenia, warsztaty i praktyki, których celem jest podwyższanie świadomości rolników. Jak wynika z autopsji, sposób wdrożenia innowacji wymaga starannego przygotowania, ponieważ proces ten scala ze sobą trzy sfery: naukę, technikę, produkcję. Działania te wzajemnie się przenikają, dlatego też wprowadzanie instrumentów innowacyjnych napotyka na wiele trudności.

Rolnicy muszą uświadomić sobie, że wprowadzenie nowych działań jest rezultatem trudnych prac w obszarze procesu innowacyjnego, przez które rozumie się całokształt rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych.

Wprowadzenie innowacji, zwłaszcza w rolnictwie, pociąga za sobą niewątpliwie szereg zmian, o różnym natężeniu w wielu sferach działalności gospodarstwa; „oznacza zaburzenie wewnętrznej równowagi, narusza homeostazę organizacji – przynajmniej na pewien czas” (Jasińska, 2005).

Proces innowacyjny, wraz z odpowiednią strategią musi stanowić skuteczną metodę i stabilną siłę generowania wzrostu, chociaż na samym początku może spotkać się z pewną destabilizacją w działalności rolniczej. Dotychczasowe doświadczenia praktyków wskazują na pewną prawidłowość, mówiącą o tym, że wśród licznych problemów występujących na początku wprowadzania procesu innowacji jednym z bardziej istotnych jest opór przed jej wprowadzeniem. Dlatego ważne jest uświadomienie rolnikom realnych korzyści ze stosowania tego procesu, do których należą między innymi: stabilna siła generowania wzrostu, tworzenie podstawowych wielkości gospodarczych, zwiększona dochodowość działalności rolniczej, organizacja przyszłych kierunków działalności obszarów wiejskich.

Znaczenie wdrażania procesu innowacji dla obszarów wiejskich, przy dzisiejszej dynamice i globalizacji, jest oczywiste w aspekcie konieczności sprostania wymogom współczesnej konkurencji. Zarządzający gospodarstwami powinni automatycznie wykrywać i rozumieć sens wprowadzania innowacji, jednocześnie kreując podstawowe warunki, sprzyjające tworzeniu się nowych wartości (Ronningen, 1999).

Instrumenty wspierające działania rozwoju obszarów wiejskich a procesy innowacyjne

Pomyślny przebieg procesów innowacyjnych pozwala nie tylko na osiągnięcie sukcesów technologicznych, ekonomicznych, społecznych, ale również dobrze wpływa na świadomość rolników – kreując odpowiedni poziom obszarów wiejskich. Rozwój rolnictwa jest kluczowym elementem Wspólnej Polityki Rolnej (ang. Common Agricultural Policy – CAP)². W myśl Traktatu Rzymskiego najważniejszym celem Wspólnej Polityki Rolnej jest podnoszenie produktywności rolnictwa poprzez wspieranie postępu technicznego, racjonalizację produkcji i optymalizację czynników produkcji. Jest to polityka rolna, która poprzez nieustanne stawianie czoła niekorzystnym czynnikom zewnętrznym i wewnętrznym umożliwia konkurowanie w skali globalnej.

Po akcesji do Unii Europejskiej, tj. od 1 maja 2004 r. głównym instrumentem wsparcia rolnictwa w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) stał się przede wszystkim budżet wspólnotowy, który ma za zadanie wspierać dwa programy operacyjne: Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) i Sektorowy Program Operacyjny – „Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego i Rozwój Obszarów Wiejskich” oraz płatności bezpośrednie. Działania zaproponowane w PROW mają na celu wspieranie wielofunkcyjnego i zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i są podstawą do budowania europejskiego modelu rolnictwa, opartego na instrumentach WPR. Realizacja tego programu sprowadza się do dwóch celów strategicznych:

- 1) zrównoważony rozwój obszarów wiejskich,
- 2) poprawa konkurencyjności gospodarki rolno-żywnościowej.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich przewiduje, że do 2013 r. około 450 tysięcy hektarów ziemi przejmą młodzi rolnicy, bardziej skłonni do wprowadzania nowych technologii i kierunków produkcji (innowacyjności). Czynnikiem ludzkim znacząco umożliwiającym przeprowadzenie konkretnych projektów innowacyjnych i jest głównym źródłem pomysłów. Podejmowanie

² Przewodnik po Unii Europejskiej, The Economist, Warszawa, 1998.

inicjatyw rolniczych, związanych z budowaniem innowacji, to przede wszystkim łączenie wszystkich działań, warunkujących określony rozwój rolnictwa. Jest jedną z dróg prowadzących do wzrostu konkurencyjności i dochodowości działalności rolniczej, a także poprawy struktury agrarnej. Zdecydowanie faworyzowani w ubieganiu się o pomoc finansową będą rolnicy, którzy nie ukończyli 50. roku życia i przełożą swoje gospodarstwo młodszemu pokoleniu.

Wśród licznych instrumentów, sukcesywnie uruchamianych w ramach PROW, istotne znaczenie ma modernizacja gospodarstw (wdrażanie innowacji technologicznych), zwiększenie wartości dodanej produkcji rolnej i leśnej, a także różnicowanie w kierunku wartości nierolniczej. Wiadomo, że nowoczesny park maszynowy jest podstawowym warunkiem funkcjonowania w strukturach europejskich, aby pokonywać konkurencję na rynku lokalnym i międzynarodowym. Dlatego, modernizowanie sprzętu rolniczego jest priorytetowym zadaniem, które znacząco wspomaga działania innowacyjne.

W programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 są między innymi przewidziane dwadzieścia trzy zadania. Najwięcej środków przeznaczono na cele o charakterze socjalnym. W okresie tym planuje się: na renty strukturalne – prawie 2,19 mld euro, wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW) – prawie 2,29 mld euro oraz program rolno-środowiskowy – ponad 1,75 mld euro. Niestety, stosunkowo niewielką kwotę przeznaczono na rozwój rolnictwa. Działania, z których współfinansowany jest rozwój, obejmują jedynie: modernizację gospodarstw rolnych – 1,6 mld euro, ułatwianie startu młodym rolnikom – 440 mln euro i tworzenie grup producentów rolnych – 140 mln euro. Łączna wartość pakietów opieka na 2,2 mld euro. Ponieważ całkowita kwota funduszy w ramach PROW wynosi 17,2 mld euro, nie więcej niż 18% środków zostało przydzielone na rozwój rolnictwa (www.arimr.gov.pl).

Z tego względu przewiduje się, że wraz z realizacją pakietu PROW nastąpi znaczne zmniejszenie ilości indywidualnych gospodarstw, których będzie o 15% mniej. Pozostaną jedynie gospodarstwa o silnej i spolaryzowanej strukturze obszarowej. W wyniku tego procesu

nastąpi włączenie jednostek indywidualnych do grona średnio- i wielkoobszarowych, o zaawansowanych procesach technologicznych, z wysokim poziomem innowacji. Prognozuje się w niedalekiej przyszłości istotne przeobrażenia agrarne związane ze zmniejszeniem grupy gospodarstw o powierzchni od 5 do 10 ha użytków rolnych.

Instrumentarium unijne przewiduje również pewną ilość środków na działania wspierające kapitał intelektualny. Wiedza i umiejętności rozstrzygają o tempie ogólnego rozwoju, a przede wszystkim wpływają na stopień wdrożenia innowacji, warunkując rozwój obszarów wiejskich. Rozwój obszarów wiejskich to proces kierowanych zmian, które przechodzą od form lub stanów prostszych, mniej doskonałych, do form lub stanów bardziej złożonych, doskonalszych pod każdym względem. Rozwój obszarów może być rozpatrywany w aspekcie rozwoju jednej lub wielu ich funkcji, czyli jako jednofunkcyjny i wielofunkcyjny. Podnoszenie kwalifikacji i zdobywanie nowej wiedzy w znacznej mierze pozwala uniknąć ubóstwa i żyć mądrzej. Golińska (1999) twierdzi, że „ludzie lepiej wykształceni i pogłębiający wiedzę są bardziej mobilni i aktywni, podatni na zmiany”.

Wyniki doświadczeń praktyków ujawniają, że przy wprowadzaniu innowacyjności duże znaczenie ma wyżej wspomniany poziom wykształcenia – ze statystyk wynika, że rolnicy legitymują się na ogół niskim wykształceniem. W prognozach Rady Ministrów, które zostały zawarte w „Strategii Finansów Publicznych i Rozwoju Gospodarczego” można zaobserwować, że pomimo przewidywalnej dalszej poprawy wykształcenia ludności wiejskiej nadal istnieją duże różnice w wykształceniu między miastem i wsią (tab. 1). Takie wskaźniki umacniają obiegową opinię, że aby wprowadzić jakiegokolwiek zmiany, istnieje pilna potrzeba przebudowy stereotypowego sposobu myślenia, szczególnie na tych „trudnych obszarach wiejskich”. Dywans, jaki dzieli polskie rolnictwo od krajów wysoko rozwiniętych, decyduje o tym, że podstawowym celem strategicznym jest inwestowanie w kapitał intelektualny (Kobyłecki, 2003). Młodzi ludzie, charakteryzujący się wysokim poziomem wykształcenia i umiejętności, są ogromną szansą w inicjowaniu zmian na obszarach wiejskich.

Tabela 1. Prognoza wykształcenia ludności Polski w wieku 18–64 lat w okresie 2010–2020 (%)
 Table 1. Predicted education level of Poles aged 18–64 years during 2010–2020 (%)

Wykształcenie <i>Education</i>	Lata – Years		
	2000 (porównawczo – <i>for comparison</i>)	2010	2020
Wieś – Rural areas			
Podstawowe – <i>primary</i>	75	70	63
średnie – <i>secondary</i>	23	27	32
wyższe – <i>higher</i>	2	3	5
Miasto – Urban areas			
Podstawowe – <i>primary</i>	52	43	34
średnie – <i>secondary</i>	38	44	49
wyższe – <i>higher</i>	10	13	17
Ogółem w Polsce – Total in Poland			
Podstawowe – <i>primary</i>	57	49	40
Średnie – <i>secondary</i>	35	40	46
Wyższe – <i>higher</i>	8	11	14

Źródło: Strategia ... (1999) – Source: Strategia... (1999).

Realizacja WPR zmienia charakter nie tylko polskiej wsi, ale ma również wpływ na całokształt Polski, szczególnie po procesie integracji, której zasadniczym działaniem jest odpowiednio ukształtowana struktura obszarów wiejskich. Wspólna Polityka Rolna jest poważną inicjatywą zmian w rolnictwie i na obszarach wiejskich, która przez swój charakter prorozwojowy znacznie przyspiesza działania innowacyjne, równocześnie uświadamiając, że brak zmian w podejściu do ustawicznego uzupełniania wiedzy powoduje zastój w rozwijaniu sektora rolniczego, a w konsekwencji słabszą pozycję rolników w konkurowaniu na rynkach globalnych.

Reasumując, pomoc zaproponowana przez Unię Europejską jest znaczącym krokiem w procesie wdrażania innowacji, chociaż niewątpliwie napotyka na wiele barier, skutecznie opóźniających wprowadzenie jej programów. Taka opinia podyktowana jest wynikiem pewnych obserwacji, gdyż ludność wiejska ze względu na niskie kwalifikacje, małą aktywność (przedsiębiorczość) i niskie zasoby kapitału intelektualnego nie chce podejmować trudnych i ryzykownych decyzji.

Zatem, odpowiednia strategia działania może decydować o kształcie i charakterze obszarów wiejskich i przede wszystkim organizacji przyszłych kierunków w rolnictwie. Jednak niezbędnym ogniwem w tym procesie jest pomoc zaproponowana przez Unię Europejską, która

ma bogate doświadczenie w realizacji rozwoju obszarów wiejskich.

XXI wiek rodzi potrzebę wprowadzania procesu innowacji, zwłaszcza teraz, kiedy przystąpiliśmy do struktur unijnych, które ze swoich założeń wymuszają zmiany w rolnictwie i na obszarach wiejskich.

Podsumowanie

Przeprowadzona w toku opracowania analiza szerokiego kontekstu uwarunkowań procesu wdrażania innowacji na obszarach wiejskich pozwala na sformułowanie następujących podstawowych wniosków:

1. Wysokiemu poziomowi konkurencji w strukturach Unijnych nie sprostają rolnicy o niskim wykształceniu i braku podstawowej wiedzy z zakresu wdrażania innowacji.
2. Osoby zaangażowane w działalność rolniczą muszą mieć jasno sformułowane cele, jak wykorzystać środki finansowe pochodzące z budżetu i Unii Europejskiej.
3. Rolnicy poważnie traktujący swoją misję powinni z własnej woli korzystać z pomocy i wiedzy ośrodków doradczych. Bez zmian w świadomości ludzi zajmujących się rolnictwem, czyli ustawicznego kształcenia, nie ma szans na jakąkolwiek poprawę w rozwo-

ju i modernizacji rolnictwa, czy podnoszeniu jakości produktów rolnych.

4. W wielu gospodarstwach niepełne wykorzystanie zasobów ziemi i zgromadzonego majątku produkcyjnego z powodu niskiego poziomu technicznego i ograniczonego ilościowo parku maszyn i urządzeń rolniczych wymusza potrzebę wprowadzenia innowacji. Polskie rolnictwo, które ma słabe nasycenie postępowaniem biologicznym, technicznym i organizacyjnym, samo skutecznie opóźnia procesy innowacyjne, automatycznie hamując swój rozwój.

Zatem, o skali zastosowań i zakresie obszarowym rozwiązań innowacyjnych w rolnictwie i na obszarach wiejskich, poza uwarunkowaniami ekonomicznymi, organizacyjnymi i legislacyjnymi, będzie decydował przede wszystkim czynnik ludzki, który ze zwykłego niez-

radnego rolnika ukształtuje przedsiębiorcę, gotowego przyjąć procesy innowacyjne i wcielić je w życie. Wobec tego można stwierdzić, że rozwój terenów wiejskich to zagadnienie wielowymiarowe i dość skomplikowane, natomiast wdrażanie innowacji to tylko jeden wybrany aspekt spośród innych problemów, uciążliwych dla polskiego rolnictwa – promujący jego pożądaną rozwój.

Pomyślny przebieg przeprowadzenia procesów innowacyjnych to nie tylko uzyskiwanie pożądaných efektów w skali technologicznej, ekonomicznej, społecznej, ale przede wszystkim kształtowanie odpowiedniej kultury agrosystemu.

Niewątpliwie inspiracją do propagowania wyżej wymienionych działań stała się akcesja do Unii Europejskiej, która pobudziła działania zmierzające do wdrażania procesów innowacyjnych na obszarach wiejskich.

Literatura

Dodgson M., Gann D., Salter A. (2005). *Think, Play, Do. Technology Innovation and Organization*. OXFORD University Press Inc., New York, p. 27.

Golinowska S. (1999). Dostęp do edukacji. *Polityka Społeczna*, 3: 3–4.

Jasińska A. (2005). Innowacja czynnikiem sukcesu lub destabilizacji organizacji. W: *Innowacyjność we współczesnych organizacjach*, red. A. Stabryła, Akademia Ekonomiczna w Krakowie.

Kolarska-Bobińska L., Rosner A., Wilkin J. (2001). *Przyszłość wsi polskiej. Wizje strategii, koncepcje*. Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.

Kobyłecki J. (2003). Procesy transformacji w polskim rolnictwie a inwestycje w kapitał ludzki. *Rozprawa naukowa nr 7*, Wyd. Akademii Podlaskiej, s. 187.

Kujawiński W. (2008). Podstawy teoretyczne działalności informacyjnej publicznych rolniczych organizacji doradczych. *CDR, Oddział w Poznaniu*. Poznań, ss. 5–6.

Kulawik J. (2007). Efektywność gospodarowania a efektywność organizacji. Analiza efektywności gospodarowania i funkcjonowania przedsiębiorstw rolniczych powstałych na bazie Skarbu Państwa, Warszawa.

Leksykon Zarządzania (2004). Wyd. Difin, Warszawa.

Pławgo B., Sadowska-Snarska A. (2004). Aktywność innowacyjna podlaskich firm. W: *Podlasie – wizja rozwoju*, Fundacja Promocji Rozwoju Podlasia, Białystok, s. 74.

Ronningen K. (1999). Agricultural policies and countryside management. A comparative European study. Norwegian University of Science and Technology, Trondheim, Report, 18/19.

Strategia Finansów Publicznych i Rozwoju Gospodarczego (1999). Rada Ministrów, Warszawa.

Surówka-Marszałek D., Śmigielska G. (2009). Bariery ograniczające działalność innowacyjną firm w sektorze usług. *Zesz. Nauk. Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*.

Wielka Encyklopedia Powszechna (1967). Warszawa, s. 148.

Wyrwisz J. (2003). Znaczenie wdrażania strategii innowacji dla konkurencyjności przedsiębiorstw. W: *Źródła przewag konkurencyjnych przedsiębiorstw w agrobiznesie* (D. Niezgoda, red.), Lublin, s. 248.

www.arimr.gov.pl (1.09.2010);

Znaczenie i uwarunkowania innowacyjności obszarów wiejskich w Polsce.

IMPORTANCE AND DETERMINANTS OF INNOVATION IN RURAL AREAS IN POLAND

Summary

This article presents changes that currently have to be introduced in Polish agriculture. Several important processes and factors influence the development and formation of rural areas. One of these factors are innovative processes, which will enable rural areas to develop after implementation. It is worth adding that the appropriate level of farmer education is one of the more important factors ensuring the desired development of rural areas. It is expected that the introduction of innovative processes will lead to a number of changes on several levels (e.g. in technique and technology), which are necessary to obtain better results in agricultural production. The gradual introduction of innovation to Polish agriculture will improve the allocation of goods, thus ensuring a high level of civilization.

fot. B. Borys

fot. B. Borys

fot. D.D.

Agroturystyka – przykładem innowacyjności w rolnictwie
Agritourism as an example of innovation in agriculture